

พระประธานยัมรับฟ้า
วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร



พระประธานยัมรับฟ้า เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริด ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ ๔ ศอกเศษ เบื้องพระพักตร์ มีรูปพระสาวก ๓ องค์ นั่งประนมมือจรับพระพุทธโอวาทพระประธานองค์นี้ ได้รับการยกย่อง ว้างดงามมาก ปรากฏว่าครั้งหนึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดระฆังโฆสิตาราม ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ใกล้เคียงว่า ไปวัดไหนไม่เหมือนมาวัดระฆัง พอเข้าประตู โบสถ์พระประธาน ยัมรับฟ้าทุกที ด้วยเหตุนี้จึงทรงถวาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์ นพรัตน์-ราชวราภรณ์ และมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก แต่พระประธานองค์นี้เป็นพิเศษ และพระประธานองค์นี้ก็ได้นามว่า " **พระประธานยัมรับฟ้า** " ตั้งแต่นั้นมา



ประวัติ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

วัดระฆังโฆสิตาราม เดิมเรียกว่า วัดบางหว้าใหญ่ เป็นวัดโบราณครั้ง กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี คู่กับวัดบางหว้าน้อย คือ วัดอมรินทราราม ปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงกู้อิสรภาพของไทยกลับคืนมาได้ และเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พร้อมกับตั้งพระนครหลวงขึ้นใหม่ เรียกว่า กรุงธนบุรี เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๑๑



พุทธศักราช ๒๓๑๒ หลังจากที่ตั้งกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ทรงใฝ่พระทัยเป็นพระในพระพุทธศาสนา พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ยกวัดบางหว้าใหญ่ ซึ่งเดิมเป็นวัดราษฎร์ขึ้นเป็น พระอารามหลวง และทรงมีพระราชปรารภว่า พระไตรปิฎกคงกระจัดกระจายเสียหาย เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า เพราะพม่าได้เผาบ้านเมืองและวัดวาอารามพินาศลง จึงมีพระราชประสงค์จะรวบรวมชำระสอบทานพระไตรปิฎกนั้นให้ถูกต้องครบถ้วนตาม เดิม และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้ไปอัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งยังมีบริบูรณ์อยู่ เพราะพม่ายังไปทำลายไม่ถึง ประจวบกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องเสด็จพระราชดำเนินไปทำสงครามที่เมือง นครศรีธรรมราช เมื่อเสร็จราชการสงครามแล้ว ได้ทรงพบพระอาจารย์รูปหนึ่ง มีชื่อว่า พระอาจารย์สี แต่เดิมพระอาจารย์สีรูปนี้อยู่ประจำที่วัดพนัญเชิง แขวงเมืองกรุงเก่า เป็นผู้มีความสามารถแตกฉานในพระไตรปิฎก ทั้งเป็นผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาธุระ ซึ่งพระองค์ทรงรู้จักดี เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว ท่านได้หนีไปอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงให้รวบรวมพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราช ได้แล้ว เสด็จกลับกรุงธนบุรีพร้อมกันนั้นก็ได้อาราธนาพระอาจารย์สีร่วมมาในขบวนนั้น ด้วยและโปรดเกล้าฯ ให้ครองวัดบางหว้าใหญ่ พร้อมทั้งทรงตั้งให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชด้วย

กาลต่อมาได้มีพระราชดำรัสสั่งให้พระเถรานุเถระมาประชุมกัน ที่วัดบางหว้าใหญ่อีก แล้วทรงอาราธนาให้พระเถรานุเถระทั้งหลาย มีสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นประธาน ทรงขอให้รับพระไตรปิฎกที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจนสำเร็จ เรียกร้อยบริบูรณ์ เป็นต้นฉบับที่ถูกต้องตามพระราชประสงค์ ณ วัดบางหว้าใหญ่

สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระชนม์ได้ ๓๓ พรรษา รัชการอยู่ในสมเด็จเจ้ากรุงธนบุรี มีบรรดาศักดิ์เป็น พระราชวรินทร์ ตำแหน่งเจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ทรงย้ายจากบ้านอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มาตั้งนิवासสถานอยู่ใกล้ๆ กับพระราชวังของสมเด็จเจ้ากรุงธนบุรี (ปัจจุบันคือกรมอุทการเรือ) ต่อมาได้รับพระกระแสรับสั่งของสมเด็จเจ้ากรุงธนบุรีให้เป็นแม่ทัพไปตี เมืองโคราช ท่านจึงสั่งให้เรือหอบพระตำหนักกับหอบประทับนั่งมาปลูกถวายเป็นที่วัดบางหว้าใหญ่



ทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ หลังคามุงจาก ฝาสำหรับทักกันห้องด้วยกระแจะ ทั้งนี้ตามความตั้งพระทัยไว้แต่เดิมว่าจะยกถวายเป็นวัด (ปัจจุบัน พระอุโบสถหลังเก่ายกขึ้นเป็นพระวิหาร เป็นสถานที่ให้เข้าพระ) เมื่อล่วงรัชสมัยของสมเด็จเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้วได้ทรงย้ายเมืองหลวงจากกรุงธนบุรีมาตั้งใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ เจ้าพระยา เรียกชื่อว่า กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ฯ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จเจ้าพระยา (สี) ที่ถูกถอดยศในสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี มาครองวัดบางหว้าใหญ่ตามเดิม และรับสั่งให้พระสงฆ์วัดบางหว้าใหญ่และวัดโพธาราม (ปัจจุบัน คือ วัดพระเชตุพน อยู่ตรงท่าเตียน) เข้ารับบิณฑบาตในพระราชวัง ผลัดเวรกันวัดละ ๗ วัน สมเด็จเจ้าพระยา (สี) นี้ จึงนับว่าเป็นปฐมสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเจริญด้วยพระราช ศรัทธาทรงบริจาคพระราชทรัพย์เป็นค่าจ้างจารจาริกพระไตรปิฎกลงในไบลานเป็น อักษรขอม เสร็จแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำไปถวายไว้ตามพระอารามหลวงทุกพระอาราม ยิ่งกว่านั้นทรงมีพระราชดำริว่า มูลฐานแห่งพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก ควรจะได้ชำระสอบทานเสียใหม่ อย่าให้อักษรขอมวิปลาดคลาดเคลื่อน ถ้าทิ้งไว้นานไปเบื้องหน้า สิ้นพระเถรานุเถระเหล่านี้แล้วพระไตรปิฎกจะวิปลาดการพระศาสนาจะเสื่อมโทรม ฉะนั้น จึงได้เลือกพระภิกษุผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกได้ ๑๘ รูป ราชบัณฑิตอีก ๓๒ ท่าน เป็นคณะที่จะทำสังคายนาพระไตรปิฎก และได้มีพระราชดำรัสสั่งให้จัดวัดนิพพานาราม ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม (ปัจจุบัน คือ วัดมหาธาตุ อยู่ใกล้ๆ

ท่าพระจันทร์) เป็นสถานที่ทำสังคายนา ครั้นถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ ปีวอก สัมฤทธิศก พ.ศ. ๒๓๓๑ เวลาบ่าย ๓ นาฬิกา มีพระราชดำรัสสั่งให้อาราธนาพระสงฆ์การกะ มีสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นประธาน ประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถวัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม พระสงฆ์เถรานุเถระทั้งปวง พร้อมด้วยราชบัณฑิตประชุมกันชำระสอบทานพระไตรปิฎก สิ้นเวลาถึง ๕ เดือน จึงเสร็จการสังคายนาสมพระราชประสงค์ นับเป็นครั้งที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชแห่งวัดบางหว้าใหญ่ได้เป็นประธานร่วมกิจพระศาสนาใน ครั้งนั้น



อนึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อได้ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกในการสังคายนาแล้ว ได้มีพระราชปรารภถึงพระตำหนักและหอประทับนั่งที่ได้รื้อไปปลุกไว้ที่วัดบางหว้าใหญ่ สมัยที่พระองค์ทรงพระยศเป็นพระราชวรินทร์ รัชการในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระราชประสงค์จะปฏิสังขรณ์ปรับปรุงให้มั่นคงสวยงามยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีพระราชประสงค์ จะยกขึ้นเป็นหอพระไตรปิฎก จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้สืบถามเรื่องระฆังของวัดบางหว้าใหญ่

ซึ่งเป็นระฆังที่มีเสียงไพเราะยิ่งนัก ที่ขุดได้ในวัดนั้นว่าขุดได้ ณ ที่ใด และได้ทรงทราบจากพระเถระผู้เฒ่าว่า ขุดได้ทางทิศพายัพของพระอุโบสถ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระอุโบสถหลังเก่า) จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ขุดสระขึ้นในที่ขุดเจอระฆังนั้น โดยรับสั่งให้สร้างเขื่อนรอบสระ เรียงอิฐก่อด้วยดินเหนียว (ปัจจุบันนี้ทางวัดได้เอาปูนโบกกันกันดินทลายลง)

เมื่อปรับปรุงสถานที่เสร็จแล้ว จึงรับสั่งให้รื้อพระตำหนักและหอประทับนั่งจากที่เดิมมาปลุกลงในสระ เป็นรูปเรือน ๓ หลังแฝด หอด้านใต้ลักษณะเป็นหอนอน หอกลางเป็นห้องโถง หอด้านเหนือเข้าใจว่าเป็นห้องรับแขกของเดิม เป็นหลังคามุงจาก ได้เปลี่ยนเป็นมุงกระเบื้อง ขายคาเป็นรูปเทพพนมเรียงรายเป็นระยะๆ เปลี่ยนฝาสำหรับไม้ขีดและเสียบกระแวงเป็นขีดด้วยหน้ากระดานไม้สักระหว่างลูก สกลใช้แผ่นกระดานไม้สักเสียบฝาภายในแล้วเขียนรูปภาพต่างๆ บานประตูด้านใต้เขียนลายรดน้ำ บานประตู



หอกลางด้านตะวันออกแกะเป็นลายกนกอายุภัคษ์ ประกอบด้วยกนกเครือเถา บานซุ้มประตูนอกชานแกะเป็นมังกรลายกนกดอกไม้นอกติดคันทวยสวยงามเสร็จแล้ว ทรงสร้างตู้พระไตรปิฎกขนาดใหญ่เขียนลายรดน้ำ ๒ ตู้ เพื่อให้สมกับที่ได้ตั้งพระไตรปิฎก และประดิษฐานไว้ในหอด้านเหนือ ๑ ตู้ หอด้านใต้ ๑ ตู้ กิจกรรมเนื่องด้วยหอพระไตรปิฎกนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อยู่ในความควบคุมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เป็นผู้อำนวยการสร้าง โดยเฉพาะลายรดน้ำและลายแกะสลัก นับว่าเป็นฝีมือหัตถ์ของพระองค์ กับครุช่างที่มาจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อการปฏิสังขรณ์ซ่อมสร้างเสร็จแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีฉลองหอพระไตรปิฎก และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้วยพระองค์เองเมื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลแล้วได้ทรงปลูกต้นจันทน์ไว้รอบ สระ ๘ ต้น (ปัจจุบันเหลือเพียงต้นเดียว) เสร็จแล้วทรงประกาศพระราชอุทิศให้เป็นหอพระไตรปิฎก แต่มีผู้เรียกกันว่า ตำนกจันทน์ และทรงขอระฆังเสียงดีลูกนั้นไปไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงสร้างหอระฆังจตุรมุขพร้อมทั้งระฆังอีก ๕ ลูก พระราชทานไว้แทนเพราะเหตุ แห่งการขุดระฆังได้ จึงได้ชื่อตามที่ประชาชนเรียกว่า วัดระฆัง ตั้งแต่นั้นมา



มีเรื่องเล่ากันว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จะทรงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดศรัทธาภิราม แต่ชื่อนี้ไม่มีใครเรียก จึงเป็นชื่อ วัดระฆัง ตามเดิม ในยุคต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดบางหว้าใหญ่นี้เป็นวัดในความอุปถัมภ์ของเจ้านายในวังหลัง สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี พระนามเดิม सा เป็นสมเด็จพระพี่นางพระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และเป็นพระชนนีของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง)

ทรงมีตำหนักที่ประทับอยู่ใกล้ กับวัดบางหว้าใหญ่ จึงได้ทรงปฏิสังขรณ์ทั่วพระอาราม ส่วนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเจริญด้วยพระราชศรัทธาได้ทรงสร้างพระปรางค์ใหญ่ขึ้น ๑ องค์ ที่หน้าพระอุโบสถ (หลังเก่า)



พระราชทานช่วยสมเด็จพระพี่นางพระองค์นั้นและได้มีพระราชดำรัสสั่งให้หรือ ตำหนักปิดทอง ที่เรียกกันว่า ตำหนักทอง อันเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในพระราชวังเดิมมาปลูกไว้ที่วัดระฆังโฆสิตาราม ทางด้านทิศใต้ของพระอุโบสถ ทรงอุทิศเป็นสังฆมณฑลถวายให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช (สี) กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ พระนามเดิมว่า ทองอิน ซึ่งเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี ทรงถวายตำหนักแดงหนึ่งหลัง ฝารูปปะกน กว้างประมาณ ๔ วาเศษ ระเบียบกว้างประมาณ ๑ วา ๒ ศอก ยาวประมาณ ๘ วาเศษ ฝาประจัน ห้องเขียนรูปภาพอสกต่าง ๆ ชนิด มีภาพพระภิกษุเจริญอสุภกรรมฐาน

เดี๋ยวนี้ภาพเหล่านั้นสูญหายหมดแล้ว คงอยู่แต่ตำหนัก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวงศ์ เคยเสด็จทอดพระเนตร และทรงมีพระดำรัสว่า กุฎีหลังนี้ แต่เดิมเป็นที่ประทับทรงกรรมฐานของพระเจ้ากรุงธนบุรี เรียกกันว่า ตำหนักแดง ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของพระอุโบสถหลังใหม่ พุทธศักราช ๒๓๓๗ สมเด็จพระสังฆราช (สี) สิ้นพระชนม์ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงแล้ว โปรดให้อัญเชิญพระอัฐิมารรจไว้รูปพระศรีอาริย์แล้วยกขึ้นประดิษฐานไว้บน มุขของพระปรางค์ทิศตะวันออก (ปัจจุบัน รูปพระศรีอาริย์ ประดิษฐานอยู่ที่วิหาร

สมเด็จพระสังฆราชสี) ปั้นรูปพัตยศติดที่ซุ้มมุขเป็นเครื่องหมายพระยศ พระแทนบุษบกมาลาลายรดน้ำ กระจิงลายแกะปิดทอง เป็นพระแทนที่ประทับตามพระเกียรติยศของสมเด็จพระสังฆราช และเสลียงรั้วงา ของทั้งสองอย่างนี้ยังรักษาไว้ในวัดระฆังโฆสิตาราม (ห้องพิพิธภัณฑ์) เพราะทางราชการในอดีตไม่ได้เรียกคืน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระประชวรใกล้จะสวรรคต จึงมีพระราชดำรัสสั่งว่า ฉัตรกันพระเมรุ เมื่อเสร็จการพระเมรุแล้ว ขอให้นำไปถวายพระประธานวัดระฆัง ครั้นถึงวันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ พุทธศักราช ๒๓๕๒ ก็ทรงสวรรคตเหตุนี้



ฉัตรกันพระประธานในพระอุโบสถวัดพระระฆังโฆสิตารามจึงเป็นเสวตฉัตร ๙ ชั้น แต่เดิมเศวตฉัตรองค์นี้กันถวายพระประธานในพระอุโบสถหลังเก่า (ปัจจุบันเป็นพระวิหาร) ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ เกิดไฟไหม้เสนาสนะสงฆ์ ลุกกลามตั้งแต่ทิศใต้ อ้อมไปจนถึงทิศตะวันตก ใกล้จะถึงตำหนักจันทน์ (หอพระไตรปิฎก) ไฟจึงดับลง ตำหนักทองซึ่งเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพระราชวังเดิม ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้รื้อมาปลูกไว้ที่วัดระฆังโฆสิตารามก็ถูกไฟไหม้ด้วย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่



ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างตำหนักแกลงหนึ่งหลังอยู่ทางทิศใต้ของวัด เหตุที่ทรงสร้างตำหนักแกลง มีเรื่องเล่าว่า วันหนึ่งความขังนำข้างพระที่นั่งขอพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกอาบน้ำในเวลาเช้าที่ท่าข้างวังหลวง เมื่อความขังได้อาบน้ำให้แล้วขึ้นจากท่า ข้างกลับไม่ยอมเข้าโรง วิ่งอาละวาดไล่คนที่เดินผ่านไปมาตั้งแต่ท่าข้างถึงหลักเมือง และวนเวียนอยู่แถวนั้น ตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยงเศษก็ยังไม่ยอมกลับเข้าโรง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ จึงทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้อารณาสมาเด็จพระพนรัตน์ (ทองดี) วัดระฆังโฆสิตาราม ให้ไปช่วยนำข้างเข้าโรง

เพราะทรงทราบว่าสมเด็จพระพนรัตน์มีความรู้ทางคชศาสตร์ และท่านก็ได้ช่วยจัดการนำช้างเข้าโรงได้อย่างง่ายดายสมพระราชประสงค์ และในการปราบช้าง ของสมเด็จพระพนรัตน์ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (เรียกตามการทรงสถาปนา ของรัชกาลที่ ๔) ได้ประทับทอดพระเนตรอยู่กับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่หน้าโรงทานช้างประตวิเศษ ไซยศรี ได้ทรงเห็นความสามารถของสมเด็จพระพนรัตน์ จึงเป็นเหตุให้พระองค์ท่านเกิดความเลื่อมใสในวิชาคชศาสตร์ ต่อมาจึง ได้ทรงให้สร้างตึกเหล็กไว้ที่วัดระฆังโฆสิตาราม และเมื่อทรงผนวชแล้วได้เสด็จไปประทับจำพรรษาอยู่ที่ตึกเหล็กที่ทรงสร้างไว้

สมเด็จพระสมมตอมรพันธ์ และสมเด็จพระฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานข้อสังเกตในหนังสือตั้งพระราชาคณะกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงผนวชที่วัดระฆังโฆสิตารามนี้ เพราะเหตุว่าได้ทรงนับถือในสมเด็จพระองค์นี้มาก ที่วัดระฆังโฆสิตารามนี้ ยังมีพิธีสวดพระกฐินแปลกจากวัดอื่นๆ หัวพระราชอาณาจักร คือพระคู่สวดเมื่อจะสวดปฏิบัติทุกกรรมจะยืนขึ้นสวดตั้งแต่ต้นไปจนจบ ท่านองสวดแบบสวดภณณิกษ์ เล่าสืบกันมาว่า สมัยสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นอธิบดีสงฆ์ การสวดกฐินนั่งสวดก่อน พอสวดถึง ยสฺส น ขมติ โส ภาเสยฺย พระคู่สวดนั้นต้องลุกขึ้นยืนสวดตั้งแต่ ทินฺน.....ไปจนจบ มาถึงสมัยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นอธิบดีสงฆ์ ท่านขอให้อ่านสวดตั้งแต่ต้นไปจนจบทีเดียว โดยท่านอ้างว่า เมื่อยืนสวดแล้วก็ยืนเสียให้ตลอดไป จึงเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้

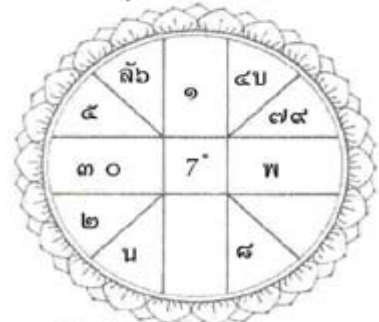
ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี



เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี นามเดิมว่า "โต " (กล่าวกันว่าเมื่อเป็นเด็ก รูปร่างท่านแบบบาง ผู้ใหญ่จึงตั้งชื่อให้ตรงกันข้าม (ขมนาม) ว่า "โต") นามฉายาว่า "พรหมรังสี " เกิดในรัชกาลที่ ๑ (สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้แล้ว ๗ ปี) ณ บ้านตำบลไค้จัน (ท่าหลวง) อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีวอก จุลศักราช ๑๑๕๐ เวลาพระบิดมทบาท (ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๑ มีผู้รู้ดาราศาสตร์ได้ผูกดวงชาตาของท่านไว้ดังนี้ (ในหนังสือ "ประวัติขรัวโต " ของพระยาทิพโกษา กล่าวว่า ดวงชะตาของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวปวเรศวริยาลงกรณ์ (ผู้สร้างพระกริ่งปวเรศน์ผู้เขียน)

ทรงคำนวณถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ด้วยมีพระประสงค์จะทรงทราบว่า ผู้มีอายุตั้งแต่ ๘๐ ปีขึ้นไปจะมีดวงชะตาเป็นอย่างไร แล้วพระราชทานไปยังสมเด็จพระยาเทววงศวโรปการ ซึ่งได้ประทานให้แก่พระยาทิพโกษา ลอกคัดเก็บรักษาไว้อีกต่อหนึ่ง ดวงชะตาของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ที่ว่านี้ลัคนาสถิตราศีใดหาทราบไม่ได้ได้ค้นพบในที่อื่นอยู่ในหอพระสมุดแห่งชาติปรากฏว่าโหรวางลัคนาไว้ในราศีเมษ แต่พบในที่อื่นอยู่ในราศีพฤษภ. (มหาเฮง วัดกัลยาณ)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี



พฤหัสบดี ๑๗ เมษายน ๒๓๓๑
เวลา ๐๗.๕๕ น. (อยุธยา)
ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก

สำหรับดวงที่ท่านเห็นอยู่นี้ ผูกขึ้นจากข้อมูลการเกิดข้างต้น เพียงแต่ลงตำแหน่งดาวเพิ่มขึ้นจากเดิม ๓ ดวง คือ เนปจูน (น) พลูโต (พ) และแบคคัส (บ) โดยได้วางลัคนาไว้ที่ราศีพฤษภ เนื่องจากช่วงเวลาที่พระบิดาทบาตร กว่าจะออกจากวัดตอนหกโมงเช้า พายเร็วกว่าที่จะถึงบ้านโยม ก็คงใช้เวลาอย่างน้อยเป็นชั่วโมง เพราะต้องรับบาตรเรื่อยมา เวลาที่ลงไว้ เมื่อดวงลัคนา และเทียบ กับอัตรตชีวประวัติ ตลอดจนอุปนิสัยของท่านแล้ว เชื่อว่า ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง มากกว่าที่จะอยู่ในราศีเมษ (อ.เล็ก พลูโต)

วงศ์สกุลของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ๓ หน้า ๔๔ ว่าเป็นพระราชโอรส ในพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตลอดจนชั้นสามัญชนทั่วไป ก็เข้าใจกันว่าเป็นเช่นนั้น แต่เรื่องนี้ไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งจึงไม่ขอยืนยัน มารดาชื่อเกสร (ธิดานายชัย) เดิมเป็นชาวบ้านตำบลท่าอิฐ อำเภอท่าโพธิ์ ต่อมาในสมัยหนึ่ง การทำนาไม่ได้ผลเพราะฝนแล้งมาหลายปี จึงย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ ณ บ้านไถ่จัน (ท่าหลวง) อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่อย่างน้อยที่สุดท่านต้องเป็นเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี ความปรากฏในจดหมายเหตุน้ำฝนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ๓ หน้า ๔๔ ว่า

" วันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีวอก จล. ๑๒๓๔ เวลา ๒ ยาม สมเด็จพระพุทธอาจารย์ถึง ชีพิตักษัย " ดังนี้แสดงให้เห็นว่าท่านต้องเป็นเชื้อพระราชวงศ์ กล่าวกันว่าเมื่อท่านเกิดแล้ว ขณะที่ท่านยังเป็นทารกนอนเบา มารดาพาท่านไปพักอยู่ที่บ้านตำบลไชโย จังหวัดอ่างทอง พอท่านสอนเดินได้ มารดาก็พาท่านมาอยู่ ณ บ้านตำบลบางขุนพรหม จังหวัดพระนครสืบมา (ในกาลหลังท่านจึงได้สร้างพระพุทธรูปใหญ่ไว้ ณ ตำบลทั้งสามเป็นอนุสรณ์)

เมื่อเยาว์วัย ท่านได้รับการศึกษาอักษรสมัยในสำนัก เจ้าคุณอรัญญิก (เจ้าคุณอรัญญิกเป็นชาวเวียงจันทน์ เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิปัสสนาธุระ มีคนนับถือมาก นามเดิมของท่านเข้าใจว่าชื่อแก้ว) วัดอินทวิหาร (วัดนี้เป็นวัดโบราณ ใครสร้างไม่ปรากฏที่กล่าวในหนังสือ เรื่องตั้งพระราชอาคันตุกะผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์ว่า เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช เป็นผู้สร้างนั้น เห็นจะหมายความว่า ท่านได้ปฏิสังขรณ์เป็นครั้งแรก เดิมเรียกว่า " วัดบางขุนพรหมนอก " ต่อมาพระองค์เจ้าอินทวงศ์ในกรมพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๓ ทรงปฏิสังขรณ์ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นวัดอินทราม ภายหลัง (ในรัชกาลที่ ๖) ทางกรมคณะสงฆ์ พิจารณาเห็นว่านามพ้องกับวัดอินทาราม (วัดบางยี่เรือใต้) คลองบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี จึงเปลี่ยนนามใหม่ว่า " วัดอินทวิหาร " ปรากฏสืบมาจนทุกวันนี้

ครั้นอายุ ๑๒ ปี ในปีวอก พ.ศ. ๒๓๔๓ ได้บรรพชาเป็นสามเณร (จะบรรพชาที่วัดสังเวชหรือวัดอินทวิหารไม่ทราบแน่ แต่สันนิษฐานว่าจะบรรพชาที่วัดอินทวิหาร ด้วยเป็นสำนักที่ท่านเคยอยู่และศึกษาอักษรสมัยมาแต่แรก) เจ้าคุณบวรวิริยเถร (อยู่) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม (เวลานั้นเรียกว่าวัดบางลำพูบน) จังหวัดพระนคร เป็นอุปัชฌาย์ ต่อมาจะเป็นปีใดไม่ปรากฏ ได้ย้ายสำนักมาอยู่วัดระฆังฯ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมต่อไป

ในตอนที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช จะย้ายมาอยู่วัดระฆังฯ นั้นมีเรื่องเล่าว่า คืบวันหนึ่งพระอาจารย์ (เห็นจะเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (นาค) เปริยญเอก) นอนหลับฝันไปว่ามีช้างเผือกเชือกหนึ่งเข้ามากินหนังสือพระไตรปิฎกในตู้ของ ท่านจนหมดสิ้น แล้วตกใจตื่น ท่านได้พิจารณาลักษณะกาที่ฝันเห็นว่า " ชะรอยจะมีคนนำเด็กมาฝากเป็นศิษย์ และเด็กนั้นต้องกอบไปด้วยสติปัญญาอันสูงส่ง ต่อไปจะเป็นผู้ทรงคุณเป็นอย่างวิเศษผู้หนึ่ง " ครั้นรุ่งเช้าท่านจึงสั่งพระและเถรวา วันนีถ้ามีใครนำเด็กมาขอ ใหรรอยพบท่านให้จนได้ เผอิญในวันนั้น เจ้าคุณอรัญญิกได้พาสามเณรโต มาถวายเป็นศิษย์ศึกษาพระปริยัติธรรม พระอาจารย์นั้นก็ยินดีรับไว้ ด้วยพิเคราะห์เห็นพฤติกรรม เป็นจริงตามความฝัน

เรื่องประวัติของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรญาณวิเศษ (นาค) เปรียญเอก วัดระฆัง เป็นพื้น และได้เล่าเรียนต่อสมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุบ้าง นอกจากนี้จะได้เล่าเรียนที่ได้อีกบ้าง หาทราบไม่ เล่าว่าเมื่อเป็นนักเรียนท่านมักได้รับคำชมเชยจากครูบาอาจารย์เสมอว่ามีความทรงจำดี ทั้งมีปฏิภาณอัศจรรย์ยิ่ง ดั่งมีเรื่องเล่าขานกันว่าเมื่อท่านเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักสมเด็จพระสังฆราชนั้น ก่อนจะเรียนท่านกำหนดว่า วันนี้ท่านจะเรียนตั้งแต่ที่นี่ถึงนั้น ครั้นถึงเวลาเรียนท่านก็เปิดหนังสือออกแปลตลอด ตามที่กำหนดไว้ท่านทำดังนี้เสมอ จนสมเด็จพระสังฆราชรับสั่งว่า " **ขรัวโตเขา มาแปลหนังสือให้ฟัง เขาไม่ได้มาเรียนหนังสือกับฉันดอก "**

ยังมีข้อน่าประหลาดอีกอย่างหนึ่ง ที่ท่านเรียนรู้อปริยัติธรรม แต่ไม่เข้าแปลหนังสือเป็นเปรียญ (ในสมัยก่อนนั้น การสอบพระปริยัติธรรม ไม่ได้ออกเป็นข้อสอบเหมือนทุกวันนี้ การสอบในครั้งนั้น ต้องสอบพระปริยัติธรรมต่อพระพิภคร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระสังฆราช (สุก) ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นการสอบด้วยปากเปล่า สุดแต่ผู้เป็นประธานกรรมการ และกรรมการ จะสอบถามอย่างไร ต้องตอบให้ได้ ถ้าตอบไม่ได้ก็หมายความว่าตกเพียงแค่นั้น) และแปลกยิ่งกว่านั้นก็คือ มีผู้เรียกท่านว่ามหาโตมาตั้งแต่แรกบวช (ปรากฏในบัญชีรายนามพระสงฆ์พระราชทานเงิน และสดับปกรณ์ราย ๑๐๐ ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา รัชกาลที่ ๓ วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ แต่ไม่ลงปี มีนามเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรญาณวิเศษ เขียนว่า "มหาโต เปรียญเอก " บางแห่งว่า "มหาโต เปรียญ ๔ " ประโยคแรก) แต่บางคนเรียกว่า " **ขรัวโต "**

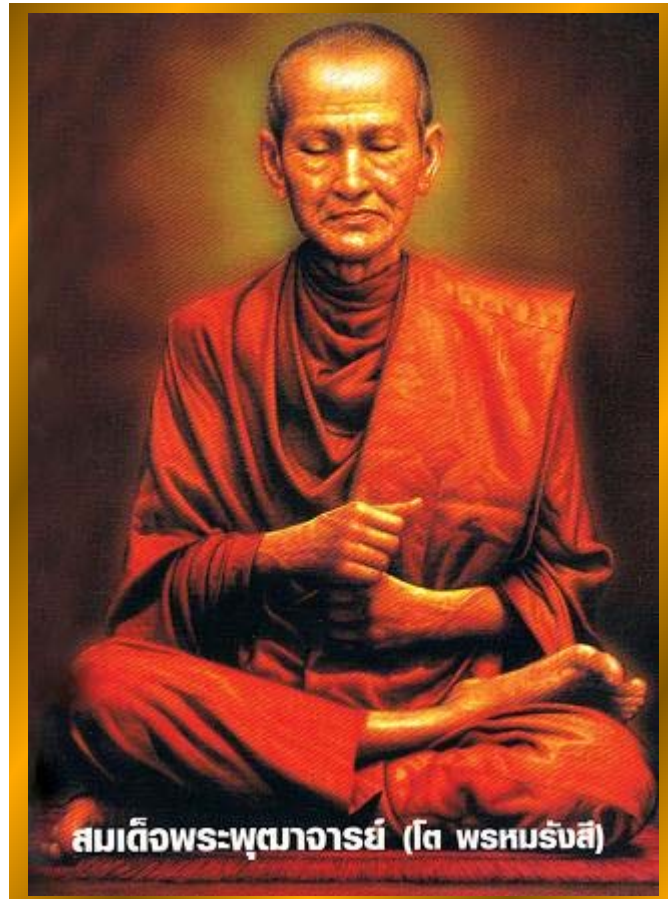
ทั้งนี้เพราะเห็นว่าท่านมักชอบทำอะไรแปลกๆ ไม่ซ้ำแบบใคร นี่เป็นเรื่องธรรมดาของอัจฉริยบุคคล ซึ่งตามปรกติคนส่วนมาก ไม่ค่อยเข้าใจในอัจฉริยภาพอันมีความหมายสูง อัจฉริยบุคคลแทบทุกท่านเมื่อยังมีชีวิตอยู่ มักจะมีผู้เข้าใจว่าบ้าเสมอ มีมติดูอยู่ข้อหนึ่งว่า " อัจฉริยบุคคลและคนบ้านนั้น อยู่ห่างกันเพียงก้าวเดียว " ว่าถึงความรอบรู้พระปริยัติธรรม ปรากฏว่าท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรญาณวิเศษในพระไตรปิฎก มีชื่อทั้งเป็นผู้เรียนก็เรียนเก่งกว่าใคร เป็นครูก็สอนได้ดีเยี่ยม มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ศิษย์ที่เป็นเปรียญเอกและทรงสมณศักดิ์สูงคือหม่อมเจ้าพระสมเด็จ พระพุฒาจารย์ (ทัต) วัดพระเชตุพน



เจ้าพระคุณสมเด็จพระ
 ญาณสังวรญาณวิเศษ ญาณ
 วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี
 เมื่อเวลา ๒ ยาม (๒๔.๐๐น.)
 วันเสาร์แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น)
 ปีวอก จุลศักราช ๑๒๓๔
 ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๑๕ ในรัชกาล
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ
 คำนวณอายุได้ ๘๕ ปี
 ครองพรรษาได้ ๖๕ พรรษา.

คาถาชินบัญชร โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

พระคาถานี้เป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์ดกทอดมาจากลังกา
ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าคันพบในคัมภีร์โบราณและได้ดัดแปลงแต่งเติมให้ดีขึ้นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ
ผู้ใดสวดภาวนาพระคาถานี้เป็นประจำสม่ำเสมอจะทำให้เกิดความรู้สึกคลั่งตนเอง
ศัตรูไม่กล้ากล้าร้าย มีเมตตามหานิยม ขจัดภัยตลอดจนคุณไสยต่างๆ
ก่อนเจริญภาวนาให้ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วระลึกถึงหลวงปู่โตและตั้งคาถาอธิษฐานแล้วเริ่มสวด



สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

- เริ่มสวด นโม ๓ จบ

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

- นึกถึงหลวงปู่โตแล้วตั้งอธิษฐาน

ปุตตะกาโมละเภปุตตัง ณะนิกาโมละเภณะนัง
อัติถิกายะกายะญายะ เทวานังปิยะตังสุดตตะวา
อิติปิโสภะคะวา ยะมะราชาโน ท้าวเวสสุวรรณโณ
มรณังสุขัง อะระหังสุคะโต นะโมพุทธายะ

๑. ขะยาสะนากะตา พุทธา เขตวา มารัง สะวาหะนัง
จะตุสัจจาสะกััง ระสัง เย ปิวิงสุ นระสาสะภา.
๒. ตัณหังคะราทะโย พุทธา อัญญะวีสะติ นายะกา
สัพเพ ปะติฏฐิตา มัยหัง มัตถะเกเต มุนิสสะธา.
๓. สีเส ปะติฏฐิตโต มัยหัง พุทธโธ ธัมโม ทะวิโลจะเน
สังโข ปะติฏฐิตโต มัยหัง อุเว สัพพะคุณากะโร.
๔. หะทะเย เม อะนุรุทโธ สาริปุตโต จะทักขิเณ
โกณฑัญญโณ ปิฏฐิภาคัสมิง โมคคัลลาโน จะ วามะเก.
๕. ทักขิเณ สะวะเน มัยหัง อาสง อานันทะ ราหุโล
กัสสะโป จะ มะหานาโม อุภาสง วามะโสตะเก.
๖. เกสันเต ปิฏฐิภาคัสมิง สุริโย วะ ปะกัังกะโร
นิสินโน สิริสัมปันโน โสภิตโต มุนิปุังคะโว
๗. กุมาระกัสสะโป เถโร มะหะสี จิตตะ วาทะโก
โส มัยหัง วะทะเน นิจัจัง ปะติฏฐาสิคุณากะโร.
๘. ปุณโณ อังคฺลิมาโร จะ อุปาลี นันทะ สีวะลี
เถรา ปัญจะ อิมะ ชาตา นะลาเต ติลกะภา มะมะ.
๙. เสสาสีติ มะหาเถรา วิชิตา ชินะสาวะกา
เอเตสีติ มะหาเถรา ชิตะวันโต ชินะระสา
ชะลันตา สีละเตเชนะ อังคะมังคะสุ สันนฺธิตา.
๑๐. ระตะนัง ประโต อาสิ ทักขิเณ เมตตะ สุตตะกััง
ธะชัคคััง ปัจฉะโต อาสิ วาเม อังคฺลิมาละกััง
๑๑. ชันธะโมระปะริตตัญจะ อาภานาภุญะ สุตตะกััง
อากาเส ฉะทะนัง อาสิ เสสา ปาการะสันนฺธิตา
๑๒. ชินา นานาวัระสังยุตตา สัตตปปาการะ ลังกะตา
วาตะปิตตาหะสังฆาตา พาหิรัช ฉัตตูปัททะวา.
๑๓. อะเสสา วินะยัง ยันตุ อะนันตะชินะ เตชะสา
วะสะโต เม สะกัจเจนะ สะทา สัมพุททะปัญชะเร.
๑๔. ชินะปัญชะระมัชฌัมมิ วิหะรันตัง มะฮี ตะเล
สะทา ปาเลนตุ มัง สัพเพ เต มะหาปริสาสะภา.
๑๕. อิจเจวะมันโต สุกตโต สุรักโข
ชินานุภาเวนะ ชิตูปัททะโว
ธัมมานุภาเวนะ ชิตาริสังโข
สังฆานุภาเวนะ ชิตันตะรายะ
สัทธัมมานุภาวะपालิตโต จะรามิ ชินะ ปัญชะเรติ.

คำแปล

๑. พระพุทธเจ้าและพระนราสภาทิ้งหลาย ผู้ประทับนั่งแล้วบนชัยบัลลังก์ ทรงพิชิตพระยามารารัทธิราชผู้พรั่งพร้อมด้วยเสนาราชพาหนะแล้ว เสวยอมตรส คือ อริยะสังฆธรรมทั้งสี่ประการ เป็นผู้นำสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากกิเลสและกองทุกข์
๒. มี ๒๘ พระองค์คือ พระผู้ทรงพระนามว่า ตัณหังกรเป็นต้น พระพุทธเจ้าผู้จอมมุนี ทั้งหมดนั้น
๓. ข้าพระพุทธเจ้าขออัญเชิญมาประดิษฐานเหนือเศียรเกล้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่บนศิรชะพระธรรมอยู่ที่ดวงตาทั้งสอง พระสงฆ์ผู้เป็นอากรบ่อเกิดแห่งสรรพคุณอยู่ที่อก
๔. พระอนุรุธะอยู่ที่ใจพระสารีบุตรอยู่เบื้องขวา พระโมคคัลลาน์อยู่เบื้องซ้าย พระอัญญาโกณฑิยาอยู่เบื้องหลัง
๕. พระอานนท์กับพระราหุลอยู่หุขวาพระกัศปะปะกับพระมหานามะอยู่ที่หุซ้าย
๖. มุนีผู้ประเสริฐคือพระโสภิตะผู้สมบูรณ์ด้วยสิริตั้งพระอาทิตย์ส่องแสง อยู่ที่ทุกเส้นขน ตลอดร่างทั้งข้างหน้าและข้างหลัง
๗. พระเถระกุมาระกัศปะผู้แสวงบุญทรงคุณอันวิเศษ มีวาตะอันวิจิตรไพเราะอยู่ปากเป็นประจำ
๘. พระปุณณะ พระอังคลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ และพระสีวะลี พระเถระทั้ง ๕ นี้ จงปรากฏเกิดเป็นกระแจะจุนเจิมที่หน้าผาก
๙. ส่วนพระอสิติมหาเถระที่เหลือผู้มีชัยและเป็นพระโอรสเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ทรงชัย แต่ละองค์ล้วน รุ่งเรืองไฟโรจน์ด้วยเดชแห่งศีลให้ดำรงอยู่ทั่วอวิยะน้อยใหญ่

๑๐. พระรัตนสูตรอยู่เบื้องหน้าพระเมตตาสสูตรอยู่เบื้องขวาพระอังคลีมาลปริตรอยู่เบื้องซ้าย พระธชัคคะสูตรอยู่เบื้องหลัง

๑๑. พระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาฏานาฏิยสูตร เป็นเครื่องกางกั้นดุจหลังคาอยู่บนนภากาศ

๑๒. อนึ่งพระชินเจ้าทั้งหลาย นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้ประกอบพร้อมด้วยกำลังนานาชนิด มีศีลาทีคุณอันมั่นคงสัตตะปราการเป็นอารมณ์มาตั้งล้อมเป็นกำแพงคุ้มครองเจ็ดชั้น

๑๓. ด้วยเดชานุภาพแห่งพระอนันตชินเจ้าไม่ว่าจะทำกิจการใดๆ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าเข้าอาศัยอยู่ในพระบัญญัติแวดวงกรงล้อม แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอโรคอุบัติทุกข์ทั้งภายนอกและภายใน อันเกิดแต่โรคร้าย คือ โรคลมและโรคดีเป็นต้น เป็นสมุฏฐานจงกำจัดให้พินาศไปอย่าได้เหลือ

๑๔. ขอพระมหาบุรุษผู้ทรงพระคุณอันล้ำเลิศทั้งปวงนั้น จงอภิบาลข้าพระพุทธเจ้า ผู้อยู่ในภาคพื้นท่ามกลางพระชินบัญชร ข้าพระพุทธเจ้าได้รับการคุ้มครองปกป้องรักษาภายในเป็นอันดีจะนี้แล

๑๕. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับการอภิบาลด้วยคุณานุภาพแห่งศีลธรรม จึงชนะเสียได้ซึ่งอุบิโทวอันตรายใดๆ ด้วยอานุภาพแห่งพระชินะพุทธเจ้า ชนะเข้าศึกศัตรูด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายทั้งปวงด้วยอานุภาพ แห่งพระสงฆ์ ขอข้าพระพุทธเจ้าจงได้ปฏิบัติ และรักษาดำเนินไปโดยสวัสดิเป็นนิจนิรันดร เทอญฯ

การสักการบูชา

ชื่อเสียงโด่งดัง คนนิยมชมชอบ

รูป ๓ ดอก ที่ย่นคู่ ทองคำเปลว

สถานที่ตั้ง : ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย

การเดินทาง : เดินทางโดยรถประจำทาง สาย ๑๙, ๕๗, ๘๓

เดินทางทางเรือ ท่าเรือ เรือด่วนเจ้าพระยา ลงท่ารถไฟหรือท่าวังหลังก็ได้